

Bet-over-groot-vader DAVID RENKEMA 1816 - 1877

Niet meer dan een naam?

David L. Renkema¹

Inleiding

Het lijkt alsof onze voorouders geheel zijn opgaan in de geschiedenis. Enkele generaties later kennen we hoogstens hun namen, woonplaatsen en beroepen en – niet te vergeten - de data van geboorte, doop, huwelijk en overlijden. Een aantal mensen heeft de gegevens over de Renkema's in kaart gebracht. Maar de echte herinneringen aan deze voorouders lijken niet verder te reiken dan één, hoogstens twee generaties. Zelfs die herinneringen hebben vaak een fragmentarisch karakter. In die zin heeft de gedachte dat mensen voortleven in de herinneringen van zijn of haar geliefden – i.c. kinderen en kleinkinderen – een betrekkelijke betekenis.

De afgelopen jaren heb ik geprobeerd de bestaande gegevens te ordenen, geconcentreerd op de eerste drager van de naam David Renkema, mijn betovergrootvader. Deze David Renkema leefde van 1816 tot 1877. Tussen die David uit het verleden en deze David uit het heden bevinden zich slechts drie generaties. Van 'verleden' naar heden zijn dat in manlijke lijn mijn overgrootvader Willem (1855 – 1916), mijn grootvader David (1894 – 1982) en mijn vader Tiem (1924 – 1998). Tijdens deze zoektocht heb ik ontdekt dat de naam 'David Renkema' breder verspreid is dan dat ik aanvankelijk vermoedde; alle dragers zijn nakomelingen van Willem Garmts (1761-1840) en Aagtje Davids (1786-1826), de ouders van de eerste David Renkema.

Voor zover ik weet, waren mijn voorouders voornamelijk 'kleine luyden': arbeiders, boeren en ambachtslieden. Zij schreven geen boeken; zij schilderden of beeldhouwden niet; zij traden niet op de voorgrond van het sociale, politieke of kerkelijke leven en zij trokken niet de aandacht van kranten, tijdschriften of geschiedschrijvers, althans voor zover mij nu bekend². Openbare historische bronnen zullen daarom weinig aanvullende informatie bieden. Wel kunnen zij wellicht een beter beeld van de context waarbinnen David Renkema en de zijnen leefden.

Een eerste raadpleging van enkele nabije familieleden gaf enige aanvullende informatie³. Een neef van mij sprak hierbij de vrees uit dat al die belangstelling, David Renkema zou kunnen verontrusten en hem zou storen in zijn gang, 'want heus, 125 jaar is niets'. Wijlen Willem David, een volle neef van mijn vader en de laatste bewoner van de boerderij te Grijskerk, beschikte over enige interessante documenten⁴, waaronder enkele brieven van Klaas 'Davidszn' Rinkema en Gerarda Werkman aan Willem 'Davidszn' Renkema en zijn echtgenote Leenna van Prins. Deze documenten

brachten mij o.a. op het spoor van Aagtje Renkema, de mij toen nog onbekende dochter van de eerste David Renkema.

De herkomst van de naam David Renkema

De achternaam Renkema heeft de eerste David Renkema te danken aan zijn vader Willem Garmts Renkema (1761-1840)⁵. Deze had de naam overgenomen van zijn moeder, Martje Willems Renkema⁶. Zijn vader Garbrand Jacobs⁷ was naar alle waarschijnlijkheid geen Renkema. Het is niet mogelijk om een directe lijn te leggen tussen deze Willem Garmts en de bewoners van de Renkemaheerd nabij Marum in het begin van de 16de eeuw, i.c. Date, Oemke en Lubbe Renkema.⁸

De naam lijkt pas in de negentiende eeuw echt functioneel te zijn geworden, zij het met (zeker) twee variaties: Renkema en Rinkema. De eerste David tekent zijn huwelijksakte bijvoorbeeld met de naam Rinkema, terwijl hij in de huwelijksakte van zijn zoon de naam Renkema draagt.⁹

David Renkema heeft zijn doopnaam te danken aan zijn moeder Aagtje Davids.¹⁰ Zij trouwde op 17 december 1809 in Lutjegast met de al genoemde Willem Garmts Renkema.¹¹ Ik vermoed dat de naam David geen gebruikelijke Groningse voornaam was. De naam heeft een joodse of Hebreeuwse achtergrond¹², doch van joodse familiewortels is (mij) niets bekend. Aagtje Davids stierf op veertigjarige leeftijd. Ook zij heeft een grote invloed gehad op de naamgeving in de familie.

Willem Garmts was eerder getrouwd met Geertje Alles Roda. Hij kreeg in totaal 17 kinderen. David zou de dertiende in de rij zijn geweest. David werd geboren op 6 november 1816 te Grootegast en stierf op 13 januari 1877 te Grijpskerk.

Zijn leven in een notendop

Toen de eerste David Renkema in 1816 werd geboren waren zijn ouders 55 en 30 jaar oud. Zijn vader was landbouwer in Lutjegast.¹³ David groeide op in een voor hedendaagse begrippen groot gezin. Zijn moeder overleed voor zijn tiende verjaardag. Zijn vader werd voor die tijd betrekkelijk oud. Hij stierf in 1840 op ongeveer 80-jarige leeftijd.

David trouwde op 19 mei 1854 te Grijpskerk met Pieterke Pera¹⁴. Zij vestigden zich in Grootegast. Een jaar na de huwelijksluiting (7 mei 1855) vertrokken zij uit Grootegast naar Oldekerk, waar hun drie kinderen werden geboren. In 1864 vestigden ze zich in Grijpskerk. Op 25 augustus 1864 tekende hij een schuldbekentenis met hypotheek ter waarde van 400 gulden: 'Het regt der vaste, altoosdurende en in alle liniën verervende beklemming van negenennegentig roeden zeventig ellen land, benevens eene daarop nieuw getimmerde behuizing met aanhorigheden, staande en gelegen in de Westerhorn, doende jaarlijks op Midwinter tot vaste huur de som van achtguldens,

kadastraal in de gemeente Grijpskerk bekend sectie E, nummer 264.’ In het Boerderijenboek staat hierover: ‘David en Pieterke wonen op een boerderijtje, groot 0.99.70 ha met een vaste huur 8 gulden aan het Tarjak, ten zuiden van de spoorlijn Groningen – Leeuwarden’.¹⁵

David en Pieterke kregen twee zonen, Willem (1855)¹⁶ en Klaas (1857)¹⁷ en een dochter, Aagtje (1861)¹⁸. David overleed in 1877 op zestigjarige leeftijd; zijn oudste zoon was toen net 21 jaar. Zijn echtgenote Pieterke Pera overleed in 1891 te Delft. David Renkema heeft niet meer mee mogen maken dat twee kleinzonen naar hem vernoemd werden: de oudste zoon van Klaas (1883) en de tweede zoon van Willem (1894)¹⁹.

David lijkt goed geboerd te hebben. In zijn huwelijksakte (1854) staat hij nog bekend als boerenknecht te Lutjegast, terwijl hij in de geboorteakte (1855) van zijn oudste zoon vermeld staat als landbouwer te Oldekerk. Volgens een schrijven van de gemeente Grijpskerk was David van beroep veehouder²⁰. Zijn oudste zoon Willem moest volgens diens huwelijksakte (1886), de geboorteakte van zijn tweede zoon David (1894) en een verklaring van de gemeente Grijpskerk een stapje op de maatschappelijke ladder terug: arbeider. Vermoedelijk was Willem niet in staat de boerderij van zijn vader over te nemen. Maar in 1889 verwierf hij zich een boerderij in Grijpskerk (Dr. de Waardlaan 30)²¹. Deze boerderij bleef tot aan het einde van de twintigste eeuw (1996) in eigendom de familie, in de personen van Pieter David en vervolgens Willem David²².

David Renkema in veelvoud

De naam David zal een aantal generaties in de familie Renkema of Rinkema blijven. Ik blijf veel meer naamgenoten te hebben dan ik destijds – toen ik aan deze verkenning begon – vermoedde. Het gaat ten eerste om de nakomelingen van de eerste David Renkema via zijn beide zonen Willem en Klaas. Maar – ten tweede - blijkt ook een oudere broer – Garmt – van deze eerste David Renkema, de voornaam door te geven aan zijn nageslacht.

Willem (1855–1916) en Klaas (1857-1948), de beide zonen van de eerste David (1816-1877) vernoemen elk één zoon naar hun vader.

- Willem Davidszn Renkema gaf zijn tweede zoon de naam David (1894 – 1982). Drie van diens vier zonen noemden hun oudste zoon ook weer David, zij het met aanvankelijk verschillende roepnamen. In deze lijn zien we dus 4 mensen met de naam David Renkema
- Klaas Davidszn. Rinkema gaf zijn oudste zoon de naam David (1883 – 1910); deze David stierf jong en - hoogstwaarschijnlijk - kinderloos. Peter Rinkema (1890-1953) – een andere zoon van Klaas - noemde zijn oudste zoon naar zijn broer en grootvader: David Rinkema (1918 – 1998). Een kleinzoon van laatstgenoemde draagt ook weer de naam David Rinkema. Een

andere zoon van Klaas - John Popke Rinkema (1885-1954) - heeft een kleinzoon met de naam David Rinkema. Deze tweede lijn kent dus ook 4 mensen met de naam David Rinkema. Maar naast deze directe nakomelingen van de eerste David Renkema zijn er nog anderen die deze naam dragen. Garnt Willems Renkema (1812-1873), een oudere broer van de eerste David Renkema, vernoemt een zoon naar zijn moeder en zijn broer: David Garmts Renkema (1860-1936). Deze 'tweede' David Renkema had in ieder geval vijf zonen die volwassen zijn geworden: Garnt (1885-1955), Albert (1890- 1956), Egbert (1892-1944), Hotze (1893-1970), en Renze (1898-1975). Alle vijf noemden hun oudste zoon David:

- David van Garnt werd geboren te Lutjegast (Eibersburen) en stierf in 2006 te Emmeloord. Zijn jong overleden kleinzoon heette David Pieter. Brand, een jongere broer van deze David (Garmtzn) gaf de naam David weer door aan een zoon. Laatstgenoemde woonde in Nederhorst den Berg.
- David van Hotze werd in 1926 geboren (Michigan, USA). Hij stierf op 3 september 2006. Zijn zoon draagt de naam David Lee.
- David van Albert werd geboren op 23 februari 1923. Hij overleed op 28 november 1995. Diens kleinzoon draagt weer de naam David. Een broer van deze laatste David noemde zijn zoon David.
- David van Renze werd in 1929 geboren. Hij overleed voor zijn eerste verjaardag.

Deze lijn omvat met andere woorden 9 David Renkema's.

Het totaal aantal David Renkema's of Rinkema's komt dus uit op 18, inclusief de eerste David Renkema. Deze opsomming is niet het resultaat van systematisch familieonderzoek, dus volledigheid is niet gegarandeerd. Hierbij heb ik de Renkema's en Rinkema's die David als tweede naam hebben gekregen niet meegerekend. Van de nakomelingen & naamgenoten van de eerste David Renkema zijn er anno 2018 vijf in leven; van de nakomelingen van de oudere broer van de eerste David Renkema leven er nog drie.

Een verklaring m.b.t. ouders en grootouders

Ten tijde van de Duitse bezetting was een kleinzoon van de eerste David Renkema 'agent van politie' te Rotterdam. Deze David Renkema, mijn grootvader, heeft op 30 januari 1941 een zogenoemde politiestaat²³ ondertekend, waarin hij ook de hem bekende gegevens van zijn ouders, schoonouders en hun ouders moest verstrekken. Natuurlijk had hij niet alle gegevens paraat, zeker niet alle geboorte- en sterfdata. Het meest opvallende is dat hij bij zijn grootvader en naamgenoot geen godsdienst invulde, terwijl hij bij alle anderen nadrukkelijk vermeldde dat zij gereformeerd²⁴ waren

(geweest). Slordigheid lijkt in die omstandigheden uitgesloten, zeker waar het gaat om de qua voornaam wellicht meest ‘verdachte’ voorouder. Juist zijn grootvader en naamgenoot moet de Afscheiding²⁵ (1834) hebben meegemaakt, een begin van de voor mijn grootvader zo belangrijke gereformeerde kerken. Gesteld dat de tweede zoon van David Renkema – Klaas Rinkema – werkelijk hervormd was (zie Formsma, 1986) dan zou de *Afscheiding* wel eens een gevoelig punt kunnen zijn geweest in het gezin van David Renkema en Pieterke Pera. De drie brieven van Klaas en Gerarda bevestigen dit vermoeden overigens niet. Het blijft gissen.

Nawoord

Het beeld van mijn betovergrootvader blijft betrekkelijk vaag. De eerste David Renkema is immers ruim 140 jaar geleden gestorven. Zijn kleinkinderen – die ook allen overleden zijn – hebben hem niet gekend. Zijn achterkleinkinderen – de generatie van mijn vader – hadden wellicht over verhalen of documenten kunnen beschikken, maar enkele uitzonderingen daargelaten zijn deze niet boven tafel gekomen.

Wel is mij nu meer bekend geworden over ‘Klaas’, de geëmigreerde oom van mijn grootvader en zoon van de eerste David Renkema. Mijn grootvader heeft het wel eens over hem gehad, de naam was mij in ieder geval bekend. Hij was volgens zijn achterkleindochter groentekweker (warmoezenier), leefde nabij Chicago (South Holland) en stierf op hoge leeftijd (91) in 1948. Een zus van mijn grootvader, Klaaske Oostra – Renkema, zou na de oorlog nog een jurk van haar oom gekregen hebben. Haar zoon, wijlen Jan Oostra, meende zich een dergelijke gift te herinneren. Paul Verduin²⁶ bevestigde dat er na de Tweede Wereldoorlog nog contacten zijn geweest tussen beide families. De contacten waren er dus nog wel, ook bij nader inzien tussen Klaas en mijn grootvader David²⁷.

Het bestaan van ‘Aagtje’, de zus van Willem en Klaas, was nieuw voor mij.²⁸ Zij overleed vrij snel na de geboorte van haar dochter Clara, die later met haar oom Klaas meereisde naar de Verenigde Staten. Clara zelf is – m.u.v. de naam van haar echtgenoot (Johannes Overbeek) - echter buiten beeld gebleven.²⁹ Haar vader Berend Keizer stierf in 1944, in hetzelfde decennium als zijn zwager en schoonzus Klaas en Gerarda. Karen Sue Rinkema – een nakomeling van Klaas Rinkema – had nooit van deze Clara gehoord. Haar (en mijn) verre verwant Paul Verduin³⁰ was echter wel bekend met Clara.

Aagtje Davids heeft een aantal generaties voorzien van de namen David en Aagtje. De naam Aagtje keerde terug bij de jong overleden dochter van de eerste David Renkema en bij twee van diens kleindochters: Agnes (dochter van Klaas Rinkema) en Aagtje (dochter van Willem Renkema). De naam David is breed verspreid, zoals o.a. uit deze notitie is gebleken.

Zoekend naar informatie heb ik (opnieuw) kennis gemaakt met enkele (verre) familieleden. Ze hebben weliswaar mijn vragen³¹ niet kunnen beantwoorden, maar ze hebben wel het beeld wat verfijnd.

Gaandeweg heb ik ook ervaren dat de onderlinge verwantschap van alle Renkema's en Rinkema's bij lange na niet zeker is. In de manlijke lijn is Willem Garmts Renkema de eerste Renkema in mijn voorgeslacht. Dat is zeker. Hij dankt zijn naam aan zijn moeder Martje die – net als haar zus Jantje en sommige van haar dochters – de naam Renkema doorgaf aan haar nageslacht. Martje dankt die naam aan haar vader. Maar daarmee is nog lang geen directe lijn aanwijsbaar naar Oemke Renkema (of zijn vermoedelijke vader Date Renkema) en zijn zoon Lubbe, de oudste Renkema's in de officiële akten uit het Westerkwartier en eigenaars van de Renkemaheerd te Marum.

Bronnen

P. van den Andel e.a. (2009)

Boerderijenboek Grijpskerk en omstreken

Profiel Uitgeverij te Bedum

Dit boek bevat o.a. verwijzingen naar de boerderij van David Renkema en die van zijn zoon Willem David Renkema

B.L.C. Genealogisch Bureau (z.j.)

Stamreeks Leo Renkema

Opgesteld in opdracht van Leo Renkema. De waarde van dit rapport is dat dit een aantal kopieën van aktes en verklaringen bevat.

Feenstra, H. en Oudman, H.H. (2004)

Een vergeten plattelandselite. Eigenerfden in het Groninger Westerkwartier van de vijftiende tot de zeventiende eeuw

Fryske Akademy – Ljouwert/Leeuwarden

Dit boek attendeert o.a. op grietman Oemke Renkema (1521) te Marum, diens vermoedelijke vader Date Renkema, zijn zoon Lubbe Renkema en hun Renkemaheerd (Marum-Maliijk). De link tussen deze eigenerfde boeren enerzijds en de nu levende Renkema's anderzijds kan niet gelegd worden.

Formisma, dr. W.J. (1986)

Grijpskerk. De geschiedenis van een Groninger gemeente

Wolters-Noordhof/Forsten

Ligterink, G.H. (1989)

Tussen Hunze en Lauwers. Cultuur-historische schetsen uit het Groninger Westerkwartier.

Drukkerij en uitgeverij Bronsema Leek B.V.

Pera, Klaas

Stamboom Helmantel - <https://www.genealogieonline.nl/stamboom-helmantel/>

Deze stamboom bevat ook veel genealogische informatie over de Renkema's. Willem Garmts Renkema – de zoon van stammoeder Martje Willems Renkema – biedt geïnteresseerden een goede ingang: <https://www.genealogieonline.nl/stamboom-helmantel/I11633.php>

Renkema, D.W. (1989)

Kwartieren van Tiem Renkema

Opgesteld door een neef ter gelegenheid van de 65ste verjaardag van zijn oom en mijn vader Tiem Renkema. Aangenomen mag worden dat dit een bewerking is van de kwartieren van zijn vader die hij eerder zou hebben opgesteld.

Renkema, L (1994)

Opa vertelt, zo maar een mensenleven. "Rieta, wat ben jij eigenlijk van mij?"

Mijn oom Leo Renkema droeg deze bundel op aan zijn vrouw, oftewel aan Rieta, Ina, Gré en Coby. Hij schreef de bundel voor zijn kleinkinderen. De bundel bevat enige informatie over de broers en zussen van zijn vader. De gekozen verhaalvorm kan consequenties hebben voor de exactheid van de informatie.

Renkema-Renkema, A. Th. (1990)

Genealogie Renkema, waarin uitgewerkt het voor- en nageslacht van Hetzer Luekes en Jantje Willems Renkema

Jantje Willems Renkema is de zus van 'onze' Martje Willems Renkema. Beide zussen gaven de naam Renkema of Rinkema door aan hun nageslacht.

Scheeringa, Lena (1975)

Groninger landbouwers geslachten in het Westerkwartier. Het geslacht Scheeringa en de daaraan verwante Renkema's

Helena Scheeringa was een nicht van mijn vader (dochter van Albertje Renkema en Jan Scheeringa). Zij heeft tot haar dood in 1974 veel genealogisch onderzoek gedaan. In dit boek besteedt ze overigens nauwelijks aandacht aan de (andere) nakomelingen van haar grootvader Willem Davids Renkema.

Scheeringa, Lena (z.j.)

Renkema

Ongepubliceerde en ongedateerde aantekeningen en foto's uit de nalatenschap van Lena Scheeringa. Deze aantekeningen zijn via een omweg beland bij een neef die ze aan mij beschikbaar heeft gesteld. Uit deze aantekeningen blijkt dat zij bekend was met de nakomelingen van Klaas Rinkema. Ook was zij bekend met de naam van de echtgenoot van de geëmigreerde Clara Keizer, dochter van Aagtje Rinkema (Renkema) en Berend Keizer.

Veen, T. vander (2001)

Honderd jaar Gereformeerde Kerk te Grijpskerk 1901 – 2001

Besteld naar aanleiding van een kopie van achterneef Willem David Renkema, van enkele bladzijden waarin zijn grootvader en mijn overgrootvader Willem Renkema genoemd wordt als voorzitter van een vergadering rondom de oprichting van de betreffende kerk.

Steinweg, Carrie (2003)

Images of America. South-Holland

Historie van het Amerikaanse dorp South-Holland. Het boek bevat o.a. foto's van David en Peter Rinkema.

Wolters-Noordhof (1990)

Grote historische atlas van Nederland 1: 50 000. Noord-Nederland 1851 – 1855

Achtergrondmateriaal voor de geografische oriëntatie.

Noten

¹ Deze notitie is een groeinotitie. Ik ben in de jaren negentig van de vorige eeuw gestart met het verzamelen en verwerken van informatie over mijn naamgenoot en betovergrootvader. Een aanleiding was de dood van mijn beide zonen Jonatan (1986-1995) en Mattias (1988-1997).

² Willem Renkema – één van mijn overgrootvaders - wordt genoemd in de geschiedschrijving van de gereformeerde kerk van Grijpskerk (Vander Veen, 2001). Het standaardwerk over de geschiedenis van Grijpskerk van dr. W.J. Formsma (1986) wekt niet de indruk dat ons geslacht Renkema een voorname rol in Grijpskerk heeft gespeeld. De boerderij van Renkema wordt zijdelings genoemd als nadere aanduiding voor de route van een inmiddels niet meer bestaande lijkweg. Klaas Renkema (Rinkema) – zoon van de eerste David Renkema – staat genoemd als emigrant naar Amerika. In het Boerderijenboek Grijpskerk en omgeving krijgen de boerderijen van David Renkema & Pieterke Pera en van Willem Renkema en Leenna van Prins beide een beschrijving. In Ligterink (1989) en Feenstra & Oudman (2004) worden weliswaar Renkema's genoemd, maar de relatie met 'mijn' familietak komt niet naar voren.

³ Ik heb twee broers van mijn vader, enkele neven van mij en een neef van mijn vader (Willem David, zoon van Pieter David, Grijpskerk) aangeschreven met een eerdere versie van deze notitie. Ze gaven me wel enige informatie, maar konden mijn vragen niet beantwoorden. Het meest interessant waren de oude brieven en aktes die nog in Grijpskerk lagen.

⁴ Het betreft

- een drietal brieven van Klaas Rinkema (en zijn echtgenote), de naar de VS geëmigreerde zoon van de eerste David Renkema (4 februari 1907, 21 januari 1909 en 15 april 1909);
- een hypotheekakte op naam van David Renkema en Pieterke Pera (25 augustus 1864);
- een afschrift van de akte van scheiding der huwelijksgemeenschap tussen Willem Renkema en Leenna van Prins (25 juli 1917, na het overlijden van Willem);
- twee stukken i.v.m. het overlijden van Aagtje Keizer-Renkema (inventarislijst en voogdij over haar dochter Clara, 9 november 1889);
- een hypotheekakte ten name van Willem Renkema (5 juli 1887) en een koopakte voor een perceel (20 november 1913).

⁵ Willem Garmts Renkema is op 15 maart 1761 in Sebaldeburen gedoopt en op 6 oktober 1840 te Lutjegast overleden. De namen Garmts, Garbrands, Gerbens en Gerbrand worden door elkaar gebruikt. Hij had twee oudere zussen Geeske (getrouwd met Harm Lubbes Denkema) en Antje (getrouwd met Jan Lubbes; hun kinderen noemen zich Renkema), een jongere zus Jantje (getrouwd met Pieter Yntjes Harkema) en een jongere broer Wimer.

⁶ Martje Willems Renkema heeft de naam Renkema overgenomen van haar vader: Willem Berends (Renkema). Ze is geboren in Doezum en op 27 november 1729 gedoopt te Grootegast. Lena Scheeringa (1975) meent dat ook de moeder van Martje Willems - Geeske Egberts – de naam Renkema kan hebben ingebracht. Deze Geeske is volgens haar een nakomlinge van Geert Egberts die in 1599 de bewoner zou zijn van de Renkemaheerd te Marum. Martje Willems is overleden voor 1822.

⁷ Garbrand Jacobs (gedoopt 21/01/1722 te Roden) trouwde op 20 juni 1756 in Grootegast met Martje Willems (gedoopt op 27 november 1729 te Doezum). Hij is overleden tussen 1779 en 1789 te Sebaldeburen.

- De ouders van Martje Willems, Willem Berends Renkema en Geeske Egberts, trouwden 25 juni 1719 in Opende en leefden in Grootegast. Willem Berends is omstreeks 1735 gestorven; Geeske Egberts is tussen 1772 en 1780 overleden. Hun oudste zoon Berend werd rond 1719 geboren in Opende. Een andere dochter van Willem en Geeske, Jantje Willems, trouwde met Hedzer Lucas. Zij zouden de stamouders van de Marumer Renkema's zijn (Scheeringa, 1975, Renkema-Renkema, 1990). Scheeringa constateert dat meer vrouwen die de naam Renkema aan het begin van de 19de eeuw droegen, deze naam ook doorgaven aan hun kinderen.
- De ouders van Garbrand Jacobs zijn Jacob Garbrands en Annigjen Jans; zij leefden in Midwolde (Leek). Deze Jacob Garbrands zou omstreeks 1690 geboren zijn, trouwde op 3 november 1712 met Annigjen (Antie) Jans. Jacob Garbrands bezat 17 ¼ grazen land (staatsarchief Inv. nr. 2136. Hij was in 1713 lid

van de kerk te Midwolde/Leek. Hij is overleden na 1726 (geboortjaar jongste kind). Hetzelfde geldt voor Annegien. De naam Renkema komt in deze manlijke lijn niet voor, althans niet in de geraadpleegde bronnen.

⁸ zie Feenstra & Oudman (2004), paragraaf 6.54

⁹ De gemeente Grootegast vermeldt expliciet dat de registers van de burgerlijke stand de geslachtsnaam Rinkema aanhouden, terwijl het bevolkingsregister van 1830 en 1850 de naam Renkema gebruikt. Willem koos voor deze laatste naam, terwijl zijn geëmigreerde broer Klaas voor Rinkema koos. In één van zijn brieven geeft hij ook expliciet aan dat hij bekend staat onder de naam Rinkema. Hun zus Aagtje draagt in de beschikbare documenten de achternaam Rinkema.

¹⁰ Aagtje Davids is gedoopt op 4 juni 1786 te Gerkesklooster en zij is overleden op 25 september 1826 te Lutjegast. Van haar ouders zijn alleen de namen bekend, *David Hillebrants* en *Aaltje Tammes*. Hillebrants (ook wel Hillebrands) zou afkomstig zijn uit Friesland. David Hillebrands is op 60 jarige leeftijd overleden te Achtkarspelen (17 januari 1807). Hij was toen al weduwnaar. Volgens Tresoar liet hij twee kinderen na: Aagtje (1786) en wellicht Gerrit (1773). In de digitale gegevens bij Tresoar heten de ouders van laatstgenoemde David Brands en Aaltje Tammes.

¹¹ Willem Garmts en Aagtje Davids hebben 8 kinderen gekregen: Aaltje (1811-1835), Garmt (1812-1873), Hendrik (1815-1828), David (1816-1877), Gerrit (1819), Geertje (1821), Wiemer (1823-1825) en Epke (1825-1826). Willem Garmts had uit zijn eerdere huwelijk (Lutjegast, 25 april 1790) met Geertje Alles Roda (ca 1772-1805) zeker 8 kinderen, onder wie 7 dochters en 1 zoon (Geert).

¹² Het overlijdensbericht van David Pieter Renkema (1960-2002) speelt hierop in door een davidsster af te beelden.

¹³ Willem Garmts en Aagtje Davids zijn getrouwd en overleden in Lutjegast. Hun zoon David werd geboren te Grootegast. Willem Garmts was landbouwer. Hij bezat volgens de kadastragegevens van Lutjegast in 1825 circa 20 ha grond (50% bouwland, 50% weiland: perceelnummers: 183-192, 307-311, 161-167 en 172 (zie www.dewoonomgeving.nl)).

¹⁴ Pieterke Pera werd op 15 januari 1825 in Oldekerk geboren. Haar ouders waren *Willem (Derks) Pera* (geboren in 1793 te Sebaldeburen, watermolenaar te Grootegast) en *Klaaske (Eijkes) Volkerts* (geboren in 1795 te Oldekerk).

¹⁵ Later (1929) kopen Kees Bos van Schelto Huizinga en Iefke Ootstra ditzelfde perceel, doende een vaste huur van 15 gulden. Bos breekt het oude huis af en bouwt op dezelfde plek een schuur die ook weer afgebroken is. 'Slechts drie bomen herinneren aan de oude heemstee'. Aan de straatzijde (Hoendiep Nr 19) staat de boerderij die na 1925 gebouwd is door Kees Bos en Aafke Bos-Poll.

¹⁶ Willem werd geboren op 19 september 1855 te Oldekerk, trouwde op 15 mei 1886 met Leenna van Prins (1862 – 1929) en stierf op 26 december 1916 te Grijpskerk. Hij was volgens de gegevens 'arbeider' te Grijpskerk, hij verwierf zich een boerderij (1887). Willem en Leenna kregen 3 zonen en 5 dochters: Pieterke (18 februari 1887), Albertje (10 februari 1889), Pieter David (11 juli 1891), David (11 april 1894), Klaaske (13 september 1896), Auktje (20 december 1900), Aagtje of Akke (28 juli 1904) en Maarten (24 september 1908). In de akte die opgemaakt is ter gelegenheid van het overlijden van Willem hanteert men de schrijfwijze Lena van Prins. Ook de rouwkaart (8 maart 1929) gebruikt de laatste spelling.

¹⁷ Klaas (19 december 1857) is in 1882 geëmigreerd naar de Verenigde Staten en is daar getrouwd met Gerarda Werkman (1864). Zij vestigden zich – volgens Henk Renkema - na enige omzwervingen (Texas) onder de naam Rinkema in South Holland, Illinois. Zij stierven beiden in 1948 op hoge leeftijd, althans lang na het overlijden van hun generatiegenoten Aagtje, Willem en Lena. Klaas stierf op dinsdag 3 februari 1948 en werd op vrijdag 6 februari 1948 begraven (Hazelwood Cemetery). Volgens een achterkleindochter (brief Karen Sue Rinkema Haywood, d.d. 1 mei 2003) van Klaas en Gerrarda waren er 8 kinderen: David (1883 – 1910), John Popke (1885 -

1962), Annie (1888-1953), Peter (1890-1953), William (1893-1966), Herman (1896-1967), Agnes (1899 – 1985) en Nick (1903-1971). De oudste zoon van Peter was ook een David (1918 – 1998), de vader van Karen Sue Rinkema. Volgens Formsa (1986) was Klaas Renkema molenaarsknecht te Grijpskerk, alvorens hij vertrok naar de Verenigde Staten. Volgens dezelfde bron zou hij hervormd zijn geweest. Zijn broer was echter gereformeerd. Klaas is voor zover bekend ongetrouwd geëmigreerd (1882); in het volgende jaar (1883) werd zijn oudste zoon David geboren. Klaas en Gerarda vierden dat jaar hun 26ste respectievelijk 19de verjaardag.

¹⁸ Aagtje Renkema is geboren op 14 augustus 1861 te Oldekerk. Zij trouwde op 26 februari 1887 te Grijpskerk met de schoenmaker Berend Keizer (Borum, 1855). Zij vestigden zich in Garrelsweer. Zij overleed op 7 juni 1889. Het echtpaar kreeg één dochter, te weten Clara. In 1907 vertrok deze Clara samen met haar oom Klaas, die op bezoek was bij zijn familie, naar Amerika (South Holland). Daar is ze getrouwd met ene Johannes Overbeek. Berend Keizer is later hertrouwd met Aaltje Lubberts. Zij kregen in ieder geval één dochter, te weten Anna Hendrika Keizer (Loppersum, 14 april 1893 – Amsterdam, 18 juli 1951), een halfzus van de naar de Verenigde Staten geëmigreerde Clara Keizer, dochter van Aagtje Renkema (1861-1889). Anna Hendrika Keizer trouwde met Hendrik Buiten. Diezelfde Hendrik Buiten trouwt later (1951) met Aagtje Renkema (die zich ook Akke liet noemen), een dochter van Willem Renkema & Leenna van Prins. Dankzij een nakomeling van Klaas Rinkema (Glen DeYoung) heb ik meer informatie gekregen over Clara Keizer.

¹⁹ Het is niet duidelijk waarom de oudste zoon van Willem en Leenna de naam Pieter David en niet de naam David Pieter kreeg. Hun oudste dochter droeg de naam Pieterke (al). Pas hun tweede zoon kreeg de naam David. De vader van Leenna van Prins heette Pieter, zodat de naam Pieter(ke) van twee kanten kwam: de grootmoeder aan vaderszijde en de grootvader aan moederszijde. Maar dat verklaart nog niet dat de traditie van vernoeming van de oudste zoon naar de grootvader aan vaderszijde doorbroken werd. Mijn opa hechtte – i.t.t. zijn ouders - weer bijzonder sterk aan deze traditie.

²⁰ Een verklaring afgegeven op 20 december 1960 aan C. Renkema te Rotterdam.

²¹ Volgens de akte van scheiding, opgemaakt na zijn overlijden, had Willem het land in bezit dat in Grijpskerk bekend staat onder Sectie E, nummers 319, 843, 844 en 845.

²² De data m.b.t. de boerderij zijn afkomstig van wijlen Willem David Renkema (1933 – 2010), de laatste praktiserende boer in onze tak van de familie. De boerderij is op 28 maart 1887 gekocht, 10 jaar na de dood van de eerste David Renkema. Een verbouwing volgde in 1961 en de verkoop vond plaats in april 1998.

²³ De genoemde neef vermeldt in een reactie op een eerdere versie van deze notitie dat deze politiestaat niet hetzelfde is als een niet-jood verklaring. Letterlijk genomen bevat echter ook de politiestaat een verklaring m.b.t. het niet-joods zijn van de echtgenote, (schoon)ouders en de respectievelijke grootouders.

²⁴ Mijn grootvader was zijn leven lang een betrokken lid van een Gereformeerde Kerk. Hij zal – zo vermoed ik - niet anders dan met reden geen informatie gegeven hebben over de godsdienst van zijn grootvader. Zijn vader Willem Renkema was nauw betrokken bij de oprichting van de Gereformeerde Kerk van Grijpskerk, zie het verslag van een voorbereidende vergadering op 20 februari 1897.

²⁵ De Afscheiding (1834) vormde tesamen met de Doleantie (1886) de basis van de Gereformeerde Kerken in Nederland (1892). Grijpskerk valt in het gebied waar de gereformeerde kerken hun wortels hebben in de Afscheiding. De gereformeerde kerk van Grijpskerk werd pas in 1901 zelfstandig. Daarvoor hoorde Grijpskerk tot de gereformeerde kerk van Niezijl (classis Enumatil); zie *Honderd jaar Gereformeerde Kerk te Grijpskerk 1901 – 2001*.

²⁶ Paul Verduin is een kleinzoon van één van de dochters van Klaas Rinkema en Gerrarda Werkman. Hij bezocht in de jaren zeventig van de 20ste eeuw Aagtje Buiten-Renkema (Ermelo) en Willem D. Renkema (Grijpskerk). In 2005 bezocht hij – in gezelschap van zijn zus, echtgenote en zoon Grijpskerk nogmaals. Hij wist te vertellen dat deze Aagtje zeker één maal op bezoek is geweest bij haar Amerikaanse verwanten. Glenn DeYoung – ook een nakomeling van Klaas Rinkema – bevestigde zeker één bezoek van Aagtje aan haar Amerikaanse verwanten.

²⁷ Mondelinge mededeling Cor Renkema d.d. 12 september 2007.

²⁸ Aagtje, de jong overleden dochter van David en Pieterke, wordt ook niet vermeld in het Boerderijenboek. Haar beide broers en de kinderen en kleinkinderen van haar broer Willem krijgen echter wel aandacht.

²⁹ Donald Raikes heeft laten weten dat hij genealogisch onderzoek doet voor zijn echtgenote (maart 2008). Haar grootmoeder heet Agnes Overbeek en zou de laatste nog levende dochter zijn van Johannes Overbeek en Clara Keizer. Volgens Donald Raikes beschikt deze Agnes niet over relevante informatie over het leven van haar moeder Clara Keizer. Inmiddels heb ik via Glenn DeYoung wel meer gegevens kunnen achterhalen over haar en haar nakomelingen.

³⁰ Paul Verduin en Karen Sue Rinkema kennen elkaar niet.

³¹ De vragen hadden o.a. betrekking op de herkomst van een Hebreeuwse naam in een uitgesproken Groningse familie; het ontbreken van de godsdienst van de eerste David Renkema in de door mijn grootvader ingevulde en ondertekende politiestaat; de wonderlijke keuze van Willem en Pieterke om pas hun tweede zoon voluit te vernoemen naar de vader van Willem.